

Razvitak Papinjevih nazora u njegovim djelima

K R I S T

Godine 1921. izašla je »Storia di Cristo«,^{*} »veliki dar ljubavi, što ga je Papini morao dati onima, koji ne ljubeći ljubavi nijesu se ni među sobom ljubili.«¹ Knjiga je već prevedena na tridesetak jezika.^{1*}

U vrijeme, kad je Italija bila trpka mješavina dima i krvi,² kad pristaše ekstremističkih stranaka nijesu htjeli priznati svojih krivnja, nego su pače provodili u djelo do zadnjih konzekvencija nedostatke svojih teorija; kad su katolici, pa i bolji, bili skloni na kompromise sa strankama religiji protivničkim ili indiferentnima, tad je bila izdana ta knjiga, koja je otkrivala zlo i gnjilež, što je izjedao žile društva, i pokazivala lijek: — Krista.

Osobito u posljednjoj »molitvi Kristu«³ on ga glasno zaziva, snažnim govorom, iskreno, ganutljivo, gdje koji izraz je odviše veristički, ali to je krik, da se Krist vrati među nas: »Trebamo te, tebe samoga i nikoga drugog. Samo ti, koji nas ljubiš, možeš osjetiti za sve nas, koji trpimo, samilost, koju svaki od nas osjeća za sebe samog. Samo ti možeš osjetiti, kako te jako, neizmjereno jako trebamo na ovome svijetu, u ovaj čas svijeta . . . Svi te trebamo, oni također, koji tog i ne znaju, . . . oni te zovu, a da i ne znaju, da te zovu, a njihov krik je neizrecivo bolniji od našeg.«⁴

I tako, kad se svi, pojedinci i društvo, vrate k njemu, po njemu će se vratiti »Crkvi, koju je on osnovao na pećini Petrovoj, jedinoj, koja zaslužuje ime Crkve, jedina i opće-

* Kod sastavljanja ovog članka služili smo se obilno osim citiranih djela također člankom P. Bargellinia-a: Giovanni Papini u »La Pietra infernale« str. 1—14; Ettore Allodoli: Giov. Papini u »Il Sacco dell' Orco« str. 7—15; Civiltà Cattolica u raznim ocjenama Papinjevih djela.

¹ D. Giuliotti, »Giov. Papini« u Arte e Vita, g. II. br. 6 s. 268.

^{1*} U svibnju o. g. izaći će »Život Kristov« na hrvatskom jeziku u izdanju »Zbora duhovne mladeži senjske«. Do 15. travnja o. g. u predbrojci stoji 55 odnosno (uvezano) 70 dinara, kasnije će stajati 80 odnosno 100 dinara. Sve informacije daje »Zbor duhovne mladeži« Senj. Hrv. primorje.

² Poesia in versi, Vallecchi 1932, Opere vol. XVIII, p. 200.

³ Storia di Cristo, 2a ed., Vallecchi, 1921 s. 619—629.

⁴ Ib. s. 620.

nita Crkva, koja govori iz Rima riječima nepogrešivim njegova zamjenika⁵ i koja se jedina među tolikim ruševinama »još izdiže na površinu, ojačana napadajima, proširena skizmama, pomlađena od vjekova na bijesnom i kalnom moru svijeta«. A u ponovnom krikui Papini zaključuje:

»Mi te dakle molimo, Kriste, mi otpadnici, krivci, rođeni u nevrjeme, mi, koji se još sjećamo tebe, i silimo se, da živimo s tobom, ali uvijek odviše udaljeni od tebe, mi, posljednji, očajnici, mi povraćeni s lutanja i ponora, mi te molimo, da se još jednoć vratiš među ljude, koji su te ubili, među ljude, koji nastoje da te ubiju, da dadneš svima nama, ubojicama u tami, svijetlo pravog života... Nikad kao danas nije bilo tvoje naviještanje potrebno, a nikad kao danas zaboravljeno i prezirano. Kraljevstvo je sotonino došlo već do potpune zrelosti, a spas, koji svi tumarajući traže, može biti samo u tvome kraljevstvu... mi, posljednji, očekujemo te, čekat ćemo te svaki dan, unatoč našoj nedostojnosti i svakoj nemogućnosti. A sva ljubav, što ćemo je moći istisnuti iz naših opustošenih srdaca, bit će za te, Raspeti, koji si bio mučen iz ljubavi za nas, i sada se mučiš svom moći svoje neugasljive ljubavi.«⁷

To je djelo »knjiga napisana od lajika za lajike, koji nisu kršćani ili su to jedva izvana. Knjiga bez nezgrapnosti i nagrda sakristijskog pijetizma... knjiga napokon pisana od jednog modernog, koji ima nešto respekta i poznavanja umjetnosti i zna privući također pažnju protivnika«.⁸

Knjiga nije pisana za pobožne dušice ili nevinu mladež, ni za učene egzegete ili stroge teologe, nego »da se vidi, hoće li se današnji ljudi, naučeni na goraki začim zablude, moći probuditi na kucanje istine«.⁹

Odmah od predgovora junački iskazuje svoju pravu svrhu: »Ova knjiga hoće da bude — smiješak je predviđen — na edifikaciju. Ne u smislu mehaničkog bogomoljstva nego u čovječanskom i muževnom smislu na popravak duša.« Stoga se obraća na duše »opustošene« s namjerom, da ih duhovno obnovi:¹⁰ »Ova bi knjiga htjela podići kršćanske duše, jer se to piscu čini, u ovo vrijeme, u ovoj zemlji, potreba, s kojom se ne smije odgađati.«¹¹

Ne valja zaboraviti, da je za Papinija sve pitanje duše: »Sva pitanja — nacionalna, socijalna, moralna — na koncu

⁵ Ib., str. 626—7.

⁶ Ib., str. XVI—XVII.

¹⁰ Ib., str. XXI.

⁷ Ib., str. 627.

⁹ Ib., str. XIX.

¹¹ Ib., str. XXII.

⁸ Ib., str. 627—9.

nisu ništa drugo nego pitanja duše, duhovna pitanja. Mijenjajući nutrinu, mijenja se spoljašnost; obnavljajući dušu, obnavlja se svijet.«¹² Što se više i bolje obnovi svaki od nas, to će bolje biti obnovljeno društvo i domovina; i što se više sjećamo neba, to brže i dublje će biti popravljen život na zemlji.«¹³ Stoga je Papini počeo obraćati najprije samog sebe, osjećajući duboko odgovornost sa svoje strane ili odgovornost, što je ima svaki u zajedničkom grijehu, i stoga u zajedničkoj krivnji i dosljedno kazni: »Mi smo svi zajednički krivci za pogreške svoje braće. Od prvog do zadnjeg mi smo neizbježivi i svakidašnji sukrivci, jer smo odviše često nekažnjeni.«¹⁴

NA POVRATKU

»Kako je pisac opet našao Krista, sam za se, hodajući mnogim putevima, od kojih se svi na koncu sastaju na podnožju gore Evandelja, bila bi odviše duga i teška pripovijest«¹⁵ kaže Papini sam u predgovoru *Storia di Cristo*. Značajno je za etape toga dugog putovanja ono, što on opisuje u jednoj od najljepših svojih pjesma: »Nepopravljiva sreća«;

*Kasne noći u augustu
pod bisernim drhtajem
izvan svog ležaja
na koljenima priznaš Boga.*

*Na koljenima među stijenama i dračem,
blizu klisure, što nosi križ,
vidjeh u mraku Njegove poglede
i govorio mi je Njegov glas.*

*U šutljivu svemiru
budne i nazočne su samo dvije osobe:
jedna mala ružna nesreća
pred licem Oca Gospodara.*

*Srce je tuklo poput čestih brecaja zvona,
a ja sam ostao poslušno na
tvrdom kamenju, što para koljena,
upoznao sam napokon svoje ništa.*

*Iza mene se oholost rastvara
sva, osjetio sam, i u plavu bezdanu
vidio — ili mi se učini — dvije ruke, gdje
se oslabadaju čavala*

¹² *Uomo finito* str. 153.

¹³ *L'Imperatore unico*, in »*Arte e Vita*« Sept. 1921. str. 486.

¹⁴ *S'—di C.* str. 325.

¹⁵ *ib.*, s. XXVII.

*sa crnog debla mog raspela.*¹⁶

Možda ga je zvao ka Kristu dršćući uzdah zaručnice:

*Čedna krepost sjajnih očiju
(lijepih u smijehu, ljepših u plaču)
doveia me do onih tihih dobara,
koje sam prezirao radi neplodne čarolije.*¹⁷

Možda je to bio primjer i prostodušna molba djece, osobito Ljubice:

*Na tvoj hitri dolazak se razveseljuje
to moje srce i s Bogom se miri,
suha usta oca pjesnika
počinju iznovice moliti tada, kada je cjeluju.*¹⁸
(Viola)

¹⁶ Poesia in versi, Vallecchi 1932, Opere vol. XVIII. str. 169—170.

Nell' alta notte agostana,
Sotto il perlato brividio,
fuori della mia tana
inginocchiato, riconobbi Iddio.
Inginocchiato tra i sassi e tra i cardi,
presso la balza che porta la croce,
vidi nel buio i Suoi sguardi
e mi parlò la Sua voce.

Nel taciturno universo
deste e presenti due sole persone:
un minimo bruto rivero
sotto la faccia del Padre Padrone.

Battuto il cuore da fitti rintocchi,
abbandonandomi docile sulla
dura sassaia che trita i ginocchi,
seppi alla fine il mio nulla.

Dentro di me la superbia disfarsi
sentivo tutta e nel fulvido abisso
vidi — o mi parve — due mani schiodarsi
dal tronco nero del mio crocifisso.
(Felicità irremediabile)

¹⁷ Poesia in versi str. 109.

L'onesta forza degli occhi sereni
(belli nel riso, più belli nel pianto)
mi ricondusse a que' placidi beni
da me spregiati per sterile incanto . . .
(La sposa)

¹⁸ Ib., str. 117.

Al tuo venire volante s'allieta
questo mio cuore e con Dio si rimpaccia,

*U tvojem smiješku spoznao sam prvi
puta, Ljubice lijepa, radost očinsku.
Uz tvoj život s golog vrška
udario sam opet putem, gdje se čovjek ovjekovječuje.*

*Sad kad se uspinješ prema podnevu svojega cvata,
sanjajući o veselju i sreći, za koje ne zna tvoje srce,
vraćam se, veselij, k netaknutoj nevinosti
tvojoj, koja me je opet naučila svaku dobrotu.¹⁹*

(A Viola ch' entra in vent' anni)

Zanimljivo je čitati i to, kako opisuje obraćenje Orianija: u crkvi u Verni zaprašeni putnik nije prigruo samo dušu pred Božjim mislima; prigruo je napokon i koljena. Crkva odjekuje od njegovih koraka; zaustavim se pred prvom velikom majolikom Luke della Robbia, kleknuvši napokon iza mnogo godina.²⁰ I tako na koljenima divi se umjetnosti Florentinčevoj; no ta umjetnost je prikazivala Djevicu i njemu se javlja »u Madoni klečeći među apostolima neutješiva bol za majkom.« Taj trenutak pobožnosti, pomiješan s užitkom umjetnika kao odjek krasnog dijamanta palog u opiljke srebra, dostajao je možda za njegovo spasenje. Oriani, na smrtnoj postelji, molio je oprostjenje od onog Boga, kojeg je katkad nijekao, no onaj zakašnjeli povratak istini djece i mučenika bio je zacijelo nagrađen u nebu sigurnim posredovanjem one Djevice, koju je Luka isklesao svu bijelu u nebeskom sjaju i koja je vidjela, kako se on jednog dana u augustu šuteći baca na koljena pred njezinom majčinskom i božanskom bolju. Pjesnik Oriani je bio otišao jednog jutra iz Fajence da okuša svoju snagu i svoj biciklet; Bog, koji ga je ljubio, čekao ga u zasjedi na Franjinu brdu, a slatke ruke Marijine ostavile su u njegovu srcu dva nevidljiva znaka, koja on nije mogao više nikad izbrisati.*

Ovako je Papini pisao Giuliottiju iz Venecije iza onog lista, što mu ga je poslao 10. januara 1920: »Svakog jutra idem u crkvu sv. Marka. Ove noći me je zvono bazilike probudilo i meni je došla iznenada na

*l'arida bocca del padre poeta
torna a pregare allor quando ti bacia.*

(Viola)

¹⁹ Ib., str. 126.

*Traverso i tuoi sorrisi io conobbi la prima
volta, Viola bella, la letizia paterna.
Vicino alla tua vita da questa ignuda cima,
io ripresi la strada ove l'uomo s'eterna.*

*Or che sali al meriggio della tua fiorecenza
sognando gioie e sorti che il tuo cuore non sa,
torno, più consolato, all' intatta innocenza
tua, che mi rinsegnava ogni persa bontà.*

(A Viola ch' entra in vent' anni)

²⁰ Ritratti italiani, Vallecchi 1932, Opere vol. XII. str. 236/7.

usne, ne znam zašto, Zdravo Marija, koju nisam molio već tolike godine i koje se nisam mogao, činilo mi se, sjetiti do konca»²¹

Papini je bio »obećao nekome nešto« već 1906.: »Ništa nisam obećao nikome od vas, a ipak sam obećao nekome! To je bol što napunja sjenom moj duh.

Obećao sam nekome nešto! Što sam obećao? Kome sam obećao? Ne znam, ne sjećam se, ne slutim. Ali osjećam, da se to dogodilo i da ću biti osuđen, ako obećanje ne bude održano.

Već mnogo godina sam osjećao nejasnu obvezu prema nekom nejasnom biću. Činilo mi se, da je moj život nešto beskorisno i isprazno, kao odsjek lijenog očekivanja i dosadne priprave. Osjećao sam, da nisam rođen za život svakidašnji, kao što ga provode svi ljudi. Nešto sam morao učiniti, što ne mogu učiniti drugi.

Sad napokon znam, zašto sam osjećao sve to. Razumijem, zašto je moj život bio sličan strahu bez smisla.«²² Obraćanje mu je osvijetlilo tu točku. Bilo je obećanje duše Isusu.

OBNOVLJENA MLADOST

Papini se vratio crkvi »ne radi sustalosti, nasuprot sada za njega počinje mučniji život i teža dužnost; ne iz straha senilnosti, jer se još može zvati mladim«.²³

I ta mladost još cvate u njemu. God. 1922. uređuje kolekciju »I libri della fede« počevši je sa Cvjetićima sv. Franje, za koje piše krasan predgovor: »Od nekog vremena nastoje literati uvesti ovu čudesnu knjižicu u literaturu; pustit ćemo ih u nadi, da će koji od tih ispijača crnila i izjelica pergamene opaziti jednog dana, da je u riječima legende čovjek, u čovjeku duh, da je u duhu Franjinu Krist, koji zove, koji moli, Krist, koji hoće i želi također njih, siromašne duše, prezadužene i možda neisplative.«²⁴

God. 1923. izdaje »Dizionario dell' Omo Salvatico« u suradnji s D. Giuliottijem; dvije antologije: »Le più belle pagine di A. Manzoni« (1923) i »Antologia della poesia religiosa italiana« (1924); »Pane e Vino« (1926), lijepa zbirka od 30 pjesama, koje su mu »pale sa srca kao grozdovi u košaru lijenog berača«, a posvećene su »svim mojim neprijateljima — s iskrenom zahvalnošću«. Sprijeda je »Soliloquio sulla poesia«, gdje živo prikazuje svoje ideje o literaturi i svom stilu. »Gli Operai della vigna« (1929), koje definira u popratnom pismu »proza čuvstva i, ako se ne varam, tako-

²¹ D. Giuliotti, L' ora di Barabba str. 57/8.

²² Citira Bargellini u La Pietra Infernale str. 40, kao uzeto iz »Il pilota cieco« str. 200.

²³ St. di C. str. XXVII.

²⁴ La Scala di Giacobbe, Vallecchi 1932, Opere vol. XXII. str. 66.

der rasvijetljenja, da je ljubav, kako se kaže, najbolji način razumijevanja.²⁵ Ti prikazi »nisu pisani prigodimice ili po narudžbi, nego su gotovo svi nastali iz potrebe srca i razuma i pisani s onom dobrom voljom za dobrovoljni apostolat, koja sad vodi moj posao. Ja nastojim samo, da stavim u službu istine ono malo umjetničke vještine, koju sam, nadam se, stekao u gotovo trideset godina rada.« Na čelu svih prikaza je »*Cristo Romano*« gospodar vinograda, a zatim sveci, »nasljedovatelji Boga« i umjetnici, također suvremeni, »nasljedovatelji djela Božjih«. »Radnici u vinogradu mogu se zvati isto tako oni, koji ga sade, i oni, koji beru, kao i oni, koji su došli posljednji i sakupljaju lozu i ostatke.«²⁶

Nas zanima osobito ono, što je Papini rekao o sv. Ignaciju ističući točno značajnu stranu njegova duha i svetosti: »On (sv. Ignacije) je najkatoličkiji među svecima, jer najtjesnije spaja vježbe svetosti s direktnom obranom zemaljskog tijela Kristova na zemlji — Crkve.«²⁷ Govoreći zatim o Duhovnim vježbama kaže, da su one »ne samo, kako većina priznaje, pravo čudo psihološke mudrosti, nego jedan od onih jednostavnih, a ipak čudesnih puteva, kojima su išli sveci, da dovedu one, koji leže u blatu, pred trojedinog Boga.«²⁸

Dakako, Papini ima uvijek snažan i odlučan stil, ali ne može se nijekati, iako je ponešto gorka, bit istine, što je on kaže o sv. Franji Asiskome i Jacoponu da Todi.

Što se tiče prvog, piše: »Ti moderni prijatelji sv. Franje, koji su promijenili bolni lik pokornika kod Porciunkule u sliku lijepo počeshlanog sveca sa smiješkom a na ramenu s golubom, iscrpljujući plamen promijenili su u sladunjavu vodiču za mistično grgljanje klorotičnih i asteničnih pisarčića; — činilo se, da uzimaju krvave znakove stigmatiziranog za dekorativno tetoviranje nastalo uslijed mašte; svi ti izopačitelji istine o sv. Franji morali bi se zgaditi onima, koji ljube u Franji poniznost nasljedovatelja Kristova i poslušnost slugu biskupâ i papâ.«²⁹

Što se tiče drugog veli: »Jacopone (da Todi) je bio vrlo velik pjesnik, najveći religiozni pjesnik talijanskog srednjeg vijeka, jedan od većih čitavog svijeta. Žestok i surov, kad hoće uliti grozu; ljut i mrzovoljan u napadaju; bistar i dubok, kad hoće prelići u stihove misterije teologije, familijaran i ljubak, kad prikazuje Djevicu u veselju i boli; opojen po-

²⁵ Op. d. Vigna str. 9.

²⁶ Ib., str. 9, 11.

²⁷ Ib., str. 120—121.

²⁸ Ib., str. 146.

²⁹ Ib., str. 90—91.

letnom i zanosnom strašću u molitvi, u zazivima, u ditirambu. Samo jedno mu nedostaje: ugladena slatkorječnost, što se sviđa odličnim damama i profesorčićima kolegija. Kršćani, za ljubav Kristovu, oprostite mu!»³⁰

»Sant' Agostino« (1930) uzbudio je kritike onih, koji su krivo pretpostavili, da se taj literarni i historijski studij mora mjeriti istim laktom, kojim i obični pobudni životopisi nabožne hagiografije. »Svetog Augustina sam upoznao, kaže Papini, na izmaku mladosti: kao čitač svega mogućeg nisam mogao pustiti po strani glasovitih Ispovijesti. Razumije se, da sam uživao više u ljudskom elementu negoli božanskom, no ono romantičko istraživanje u vlastitoj duši i ona rasplamćena i drhtava iskrenost su me osvojili. Smijem reći, da su prije mog obraćenja ka Kristu sv. Augustin i Pascal bili jedini kršćanski pisci, koje sam čitao s divljenjem... Činilo mi se, da je između mene i njega neka sličnost: i on je bio literata i ljubitelj riječi, ali ujedno nemirni tražilac filozofija i istine, tako da ga je vabio i okultizam; i on senzualan i željan slave — ualicio sam mu, razumije se, u slabijim stranama, no na koncu bio sam mu sličan... Ako sam mu se prije divio kao piscu, sada ga ljubim kao što sin ljubi oca, štujem ga, kao što kršćanin štuje sveca... Htio sam napisati prije svega *povijest jedne duše*, pa i ono zavirivanje u njegova beskrajna djela samo su pokusi, potrebni da osvijetle njegov duh i pruže što potpuniji pojam o njegovoj veličini»³¹

G. 1931. izašlo je djelo »Gog«, koje je Bargellini nazvao »najljepšim među lijepima«,³² Civiltà Cattolica »pravi Uomo Finito Papinijev«, a Treccanijeva tal. enciklopedija ga definirala »pesimistička vizija suvremenog ćudoreda i društva, napisana u umjetničkoj formi«.³³ Nemojmo ipak zaboraviti, da je »pravi pesimista onaj, koji se nikad ni na što ne tuži, tako je uvjeren o neizlječivoj slabosti ljudskoj i radikalnoj ispraznosti života i svakog ljudskog čina. Kad netko diže glas, da kori ili bolje, da podsjeti na zaboravljenu ili pogaženu istinu, to znači, da se nada i očekuje bolje dane i bolje ljude, da drži, da se mogu popraviti i reformirati osobe i narodi.«³⁴

1933. izdano je djelo »Il sacco dell' Orco« i »Dante vivo«. To zadnje je dobilo florentinsku nagradu za 1933. g.

³⁰ Ib., str. 116.

³¹ Sant' Agostino, Vallecchi 1930., str. 7—9.

³² Pietra inf. str. 13.

³³ Pod riječju »Papini Giovanni«.

³⁴ Lo Scrittore come Maestro u La Pietra inf. str. 182.

»Živa knjiga jednog živog čovjeka o čovjeku, koji iza smrti nije prestao nikada živjeti. To je prije svega knjiga jednog umjetnika o umjetniku, katolika o katoliku, Florentinca o Florentincu.«³⁵

1934. g. započeo je P. Bargellini jednu kolekciju polemičkih spisa sa »La pietra infernale«, u kojoj su skupljeni najživahniji polemički spisi Papinijevi; prošle godine je izdano kod Vallecchija djelo »Grandezze di Carducci«, u kojem Papini prikazuje Carduccija kao čovjeka, njegovu dušu punu ponosa, i kao pjesnika.

»Il Frontespizio« mjesečnik, koji uređuje P. Bargellini, i u koji pišu najspremnija pera mlade Italije (na pr. E. Fenu, C. Betocchi, N. Lisi, A. d'Alba, Tito Casini, L. Fallacara, I. Speranza), imao je od začetka (1929.) uvijek Papinija kao »učitelja, druga i brata.«³⁶ Listajući po godištima Frontespizija vidi se lako nepresahnjiva svježina Papinijeva. Na pr. u članku »Il capo di Mariano« (jan. 1931), »Le scarpe di Giovanni Gentile« (Cipele G. G.) (mart 1931) i »Nuovo gentilesimo« (svibanj 1931), pobija snažno aktualizam Gentilijev; »Il Croce e la Croce« (mart 1932) je spontani nastavak članka »La Religione sta da sè« iz 1908. g.; »Accuse contro noi stessi« (dec. 1933.), gdje daje pravi i potpuni smisao naravi svoje polemike: »Stvari, što sam ih kazao, rekao sam misleći na sebe prije nego na druge; rečene su više za mene nego za njih«;³⁷ »Senza Dio siam soli« (siječanj 1934.) i »Ringraziamenti ai nemici« (travanj 1934.) puni su snažnog i blagog značaja najčišćeg kršćanstva.

PISAC I UČITELJ

»Ima jedan zanat, kojim se neću baviti nikad i nikad, ma zahtijevali od mene s pištolom na grlu« pisao je Papini u Uomo finito (1912). »Taj zanat je biti pisac-lakrdijaš, biti pisac, koji piše da rasonodi gomilu, da pomogne potratiti vrijeme zaljubljenicima i skitnicama, nepošteni zanat čovjeka, koji traži pripovijesti od jednog siječnja do drugog, stvara intrige, traži pustolovine, osvježuje uspomene, niže romane, improvizira novele i sipa komedije, da nasmije ili rasplače onog, koji mu plati ili mu plješče.«³⁸

Uistinu od g. 1903. u časopisu »Leonardo« i zatim u člancima literarne polemike misao Papinijeva o dužnosti

³⁵ Dante vivo, Libreria Editrice Fiorentina, 1933, str. 7.

³⁶ Il Frontespizio, Juli 1935, str. 4.

³⁷ Pietra inf. str. 256.

³⁸ Uomo finito str. 241.

pisca ostala je uvijek ista: imati nešto vrijedno da se kaže, kazati to dobro i u svrhu visoko moralnu.

*»Basta col verbo fiacco e la parola impura!
Ritorni ogni poeta un muto migrabondo;
intombata che avremo ogni letteratura
gusteremo in silenzio il sapore del mondo.«*
(Avviso di morte)³⁹

Članak »Lo Scrittore come Maestro«, objelodanjen u »Nuova antologia« prvog siječnja 1933. jest kao zaključak čitave Papinijeve književne kampanje. Kako su čitatelji mogli osjetiti u citiranim odsjecima, Papini ne ide među one pisce, koji »su pisali stvari, kojih nisu osjećali, jezikom, kojim nisu govorili«. ⁴⁰ Njegova su djela puna misli, a jezikom se zna služiti i savijati ga tako, da točno izrazi ono, što hoće i da privuče pažnju i ukus čitača.

Papini je pisao 1924. ovo: »Nadam se, da me neće nikakav edikt prisiliti, da se uspnem (kažem, »da se uspnem«, jer je običaj, da se tako kaže) na katedru.« ⁴¹ Hvala Bogu, njegova se nada nije obistinila, i uzevši »da je dužnost pisca, osim toga da bude dobar pisac, biti također dobar učitelj«, ⁴² znamo, da će talijanska mladost imati u Papiniju, kao profesor u Bologni ne »konferencijera u određeni sat, nego vođu, buditelja, savjetnika u svaki čas«. ⁴³

Florido Giantulli D. I.

³⁹ Poesia in versi, str. 162.

Dosta je mlitave riječi i nečiste besjede!
Neka opet bude svaki pjesnik nijemi skitnica,
Kad zakopamo svu literaturu
Nasladivat ćemo se šutke znanjem o svijetu.

⁴⁰ Sacco dell' Orco str. 178.

⁴¹ »Sogno di mezzo dicembre« (1924) u »Eresie letterarie«, Vallecchi 1932, Opere Vol. XIII. str. 257.

⁴² »Lo Scrittore come Maestro« in Pietra inf. str. 179.

⁴³ »Università e biblioteche« 1911. u Maschilità, Vallecchi 1932, Opere Vol. XIV. str. 156.